

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΘΓΑΘΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

§ 1. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἕλληνες τόσον πλουσίως καὶ κομψῶς ἐκαλλώπιζον διὰ τοσούτων καὶ τοιούτων μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν τὰς πόλεις καὶ τὰς ἀγορὰς αὐτῶν, ἐλάχιστα ἐφρόντιζον περὶ ὁμοί-
ας ἀρχιτεκτονικῆς ἀναπτύξεως ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς αὐτῶν οἰκίαις, καθ' ὅσον οὐδ' αὐτοὶ οἱ πλούσιοι ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τοῦ κοσμεῖν αὐτάς, διότι, ὡς εἶδομεν, αὐτοὶ δὴ οἱ εὐπορώτατοι καὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι τῶν πολιτῶν διῆγον οἴκοι μόνον τὸν χρόνον τοῦ γεύεσθαι καὶ δειπνεῖν καὶ τοῦ ὕπνου, καὶ ἐπομένως ἡ οἰκοδομικὴ ἢ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν ὤφειλεν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν μόνον τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας καὶ οἰκονομίας, ὁποῖαι περιεγράφησαν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Ἄλλως δὲ παρατηροῦμεν γενικώτερον ὅτι ἡ ἐξέτασις καὶ ἐκθεσις τῆς ἑλληνικῆς συνηθείας περὶ τὴν οἰκοδομίαν τῶν οἰκιῶν, τούτου τοῦ κεκλεισμένου θεάτρου τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, διαμένει ἐν τῶν δυσχερεστάτων ζητημάτων τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὡστε, εἰ καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐπεχείρησαν διαγράψαι καὶ σχέδια ἑλληνικῶν οἰκιῶν καὶ ἀνοικοδομῆσαι τρόπον τινὰ ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι σποραδικῶν εἰδήσεων ἑλληνικὴν οἰκίαν, ἀλλ' ὅμως ἀνυπέρβλητοι σχεδὸν δυσκολία ἀντίκεινται εἰς τοιαύτην τινὰ ἀνέγερσιν ἑλληνικῆς οἰκίας πρῶτον μὲν διὰ τὸ ἐλλιπὲς καὶ ἀσπασματικὸν τῶν περὶ τούτου διασωθεισῶν εἰδήσεων, εἶτα διὰ

τὴν πολύσημον χρῆσιν τῶν ὀνομασιῶν ἐκάστου μέρους, διὰ τὴν ἀκριτον καὶ καταχρηστικὴν ἐπισώρευσιν τῶν παντοίους χρόνους συμφυρόντων ἀλλήλοις σχολιαστῶν καὶ ὀνοματολόγων καὶ λεξικογράφων καὶ τὴν παντελῆ ἐξαφάνισιν λειψάνων τοιούτων ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Συνήθως ἀπηλλάττοντο τούτου τοῦ δυσχερεστάτου καὶ σκοτεινοτάτου ζητήματος τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ βίου, καταλέγοντες κατ' ὄνομα τὰ διάφορα μέρη τῆς οἰκίας, καὶ λέγοντες ὅτι ἡ οἰκία εἶχε θυρωρεῖον, περίστυλον, γυναικωνῖτιν καὶ ἀνδρωνῖτιν, θάλαμον καὶ ἀμφιθάλαμον καὶ τὰ ὅμοια, ἀλλὰ πῶς συνείχοντο ταῦτα, τὰ διάφορα μέρη πρὸς ἀποτελέσειν ἑνὸς σκοπίμου ὅλου, ποίαν θέσιν κατεῖχον ὡς πρὸς ἀλληλα, περὶ τούτου ἡ παντελής ἐπεκράτει σιωπή, ἢ διέγραφον τὸ σχέδιον τῆς ἐλληνικῆς οἰκίας μονομερῶς κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ ῥωμαίου ἀρχιτέκτονος Οὐίτρουβίου, οὐδαμῶς προσέχοντες εἰς τὰς πολυαρίθμους ἀντιφάσεις τὰς ἀναφυομένας ἐκ τῶν τυχαίων μαρτυριῶν καὶ ὑπομνήσεων ἄλλων ἀξιοχρεωτέρων συγγραφέων, ἢ μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων παρενοεῖτο, καὶ ἐν γένει ἐν ἀντιφάσει πρὸς τοῦτον ἐδιδάσκετο ὅτι τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς οἰκίας ἦν ἡ ἀνδρωνῖτις, τὸ δὲ ὀπισθεν κείμενον ἡ γυναικωνῖτις. Ἄλλ' ὁ μὴ ἐπιχειρῶν παραβάλλειν καὶ συνδυάζειν πρὸς ἀλληλας πάσας τὰς σποραδικὰς περὶ τούτου εἰδήσεις, οὗτος εὕρισκει μὲν περὶ πάσης ἱκανοποιούσης αὐτὸν διατάξεως τῆς οἰκίας μαρτυρίαν τινὰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἔχουσαν ἀποδεικτικὸν κῦρος, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὀφείλει προσμένειν ἐξ ἅπαντος ὅτι εὕρησει δευτέραν τινὰ τοιαύτην ἀρκοῦσαν, ὅπως ἀνατρέψῃ ἀρδῆν τὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπισφαλοῦς καὶ κλονουμένου θεμελίου ἐδράζουσαν οἰκοδομὴν αὐτοῦ. Τοιοῦτόν τι οὐδ' ὑπώπτευσαν ὅτι ἔπαθον πάντες σχεδὸν οἱ μεταγενέστεροι Γάλλοι, Ἴταλοί, Ἰσπανοί, Γερμανοί καὶ Ἄγγλοι ἐρμηνευταὶ καὶ μεταφρασταὶ τοῦ Οὐίτρουβίου, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐξ ἀκοῆς μόνον ἐγίνωσκον ὅτι παρὰ τὴν ῥωμαϊκὴν φιλολογίαν ὑπῆρχε καὶ τις ἐλληνικὴ, ἢ τὸ μέγιστον ἔμαθον αὐτὴν μόνον ἐκ μεταφράσεων. Παραλείποντες ἐνταῦθα τὴν τοιαύτην ἐκθεσιν τοῦ Οὐίτρουβίου καὶ τὴν λεπτομερῆ ὑπόδειξιν τῶν σφαλμάτων καὶ ἀντιφάσεων αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων, νομίζομεν καθῆκον ἡμῶν τὸ ἐκθεῖναι κατὰ τὸ πιθανώτερον καὶ συμ-

φωνότερον πρὸς τὰς εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων τὰ περὶ τῆς διασκευῆς καὶ διαθέσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας, καὶ ἐπειδὴ ἀναμφισβητήτως ἡ διάταξις τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν κατὰ μικρὸν ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ὑπέστη σημαντικὰς ἀλλοιώσεις, διὰ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαιότατον τὸ προσδιορίζαι τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐννοητέον τὴν προκειμένην οἰκίαν. Περὶ τῶν μεγάρων ἢ μεγαλοπρεπῶν οἰκῶν τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων σημειούμεν ὅτι περιττὸν λαβεῖν αὐτὰ ὡς βάσιν τῶν περὶ ἑλληνικῆς οἰκίας ἐρευνῶν ἡμῶν, καὶ μόνον συγκριτικῶς καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθους, ἀναφέρομεν αὐτὰ ἐνταῦθα· διότι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, αἵτινες ἄλλως διέμειναν μᾶλλον ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν εἰσβολῶν καὶ βιαίων κλονισμῶν τῶν μεταναστευόντων ἑλληνικῶν φύλων καὶ μᾶλλον διετήρησαν τὸ πατροπαράδοτον ἔθος, ἐνθα ὅμως καθίσταται ἡμῖν ἐπαισθητοτέρα ἢ ἀπὸ τῆς πολυτελοῦς Ἰωνίας ἐπίδρασις, ἡ ἑλληνικὴ οἰκία κατέστη παντάπασιν ἀλλοία, καθ' ἣν ἐποχὴν γίνεται λόγος ἐνταῦθα. Ἡ δὲ τοιαύτη διαφορὰ καταδεικνύεται ἀρκούντως καὶ ἐκ μόνου τούτου, ὅτι παρ' Ὀμήρῳ ἡ διαμονὴ τῶν γυναικῶν, ἥτις οὐδ' ὑπὸ τὸ ὄνομα γυναικωνίτις εὔρηται, κεῖται ἐν τῷ ὑπερώῳ, ἐν ᾧ μεταγενεστέρως μόνον κατ' ἐξαίρεσιν γίνεται τοῦτο. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ἐν τῷ προσγεῖῳ συμπαραθέσεως τῆς ἀνδρωνίτιδος καὶ γυναικωνίτιδος ἐξαρτᾶται ἡ ὅλη διάθεσις τοῦ σχεδίου τῆς ἑλληνικῆς οἰκίας, καὶ ἐπομένως ἡ περὶ τὴν θέσιν τούτων μεταγενεστέρα παραλλαγή θεωρητέα ὡς οὐσιώδης καὶ ριζικὴ· ἄλλως δὲ καὶ ἡ μείζων συμπύκνωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἀναγκαίως ἐπήνεγκε σημαντικὰς ἀλλοιώσεις περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν οἰκιῶν. Διὸ οὔτε ἡ περιγραφὴ τοῦ Ὀμήρου οὔτε τὸ κατ' αὐτὴν ὑπὸ νεωτέρων διαγραφέν σχεδίου ὁμηρικοῦ ἑλληνικοῦ μεγάρου δύναται ἐφαρμόζεσθαι εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἑλληνικὴν ἐποχὴν. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ὁμηρικῶν χρόνων καθ' ὅλον τὸ ἀμέσως ἀκόλουθον χρονικὸν διάστημα μέχρι περίπου τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου σχεδὸν οὐδεμίαν εἶδησιν εὐρίσκομεν, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως δυνάμεθα ἐκλαμβάνειν ὅτι αἱ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους οἰκίαι ἦσαν οὐχὶ οὐσιωδῶς διάφοροι ἀπὸ τῶν κατὰ

τούς χρόνους τοῦ Σόλωνος καὶ Πεισιστράτου· οὕτω δὲ ἢ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἑκατονταετηρὶς θεωρητέα οὐσιωδῶς ὡς ὁ καταλληλότετος χρόνος, ὃν ὀφείλει λαμβάνειν ὑπ' ὄψιν ὁ ἀκριβῶς ἐρευνῶν περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς δυνατῆς ἀναπτύξεως τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἔκτοτε συνέβησαν μείζονες μεταβολαὶ περὶ αὐτάς, αἵτινες μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐλείνης εἰσὶ δυσ- ἀπόδεικτοι.

§ 2. Ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ὀμηρικῶν δωμάτων ἢ μεγάρων, ἅπερ ἢ ποιητικὴ φαντασία κατακοσμεῖ οὐχὶ μόνον διὰ ξεστοῦ λίθου, ἀλλὰ καὶ διὰ χρυσοῦ καὶ ἄλλων πολυτίμων ὑλῶν, σημειοῦμεν ὅτι ἦσαν ὅμοια κατὰ τε τὴν περιοχὴν καὶ ἔκτασιν πρὸς ἀγροτικὴν ἔπαυλιν, περικυκλωμένην ὑπὸ μεγάλου περιβόλου ἢ τοίχου, ὃς ὀνομάζεται διαφόρως, ἀλλοτε μὲν ἐρκίον αὐλῆς, ἀλλοτε δὲ μέγα τειχίον αὐλῆς, ἀλλοτε δὲ καὶ χόρτος αὐλῆς μετὰ τῆς σημασίας τοῦ περιφράγματος ἢ περιβαλλομένου τόπου (ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὰ Λατίνοις cohorts καὶ cors, cortis καὶ τὸ τῶν νεωτέρων cour = ἢ αὐλή) καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν μεταγενεστέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως χόρτου. Ἐν τῷ μέσῳ ταύτης τῆς εὐτειχίστου ἢ εὐερκοῦς αὐλῆς εὕρισκετο πολλάκις τὸ μέγιστον στρογγύλη τις ἀποθήκη πρὸς ἐναπόθεσιν διαφόρων σκευῶν, καλουμένη θόλος. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ ὀμηρικὰ μέγαρα ἦσαν μᾶλλον πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων προσηρμοσμένα, καὶ μόλις περιεῖχον οἰκήματα ἢ δώματα πλείονα τῶν θαλάμων τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων ἐκάστῳ τῶν ἐνοικούντων. Τοιοῦτοι θάλαμοι εὐπηκτοὶ ἢ εὐπηγεῖς ἀναφέρονται ἡμῖν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Πριάμου πεντήκοντα ἐκ ξεστοῦ λίθου, δεδμημένοι πλησίον ἀλλήλων, ἐνθα ἐκοιμῶντο οἱ παῖδες τοῦ Πριάμου, καὶ ἄλλοι δώδεκα τοιοῦτοι θάλαμοι ὡς κοιτῶνες τῶν γαμβρῶν τοῦ Πριάμου ἀντικρὺ τῶν προμνησθέντων ἐντὸς τῆς αὐτῆς αὐλῆς, ὡς ἰδιαίτερον οἶκημα. Οἱ τοιοῦτοι θάλαμοι συνεδέοντο μετ' ἀλλήλων δι' ὑποστέγου ἢ τοῦλάχιστον περιστύλου διαδρόμου ἢ στοᾶς, ἢ ἐκαλεῖτο αἴθουσα ἀπὸ τοῦ αἴθειν, ὡς αἰθομένη ἢ φωτιζομένη καὶ θερμαινομέρη ὑπὸ τοῦ ἡλίου. «Αἴθουσα, στοὰ περιστύλος, ἡλίῳ αἰθομένη, ἥς τὸ μὲν

ἐνδοτέρω πρόδομος, τὸ δ' ἐνδοτάτῳ θάλαμος· κατα δὲ τοὺς ἀκριβέστερους ἢ τάξις οὕτως ἔρκος, περὶ δὲ πύλαι, μετὰ δὲ τὸ ἐρκίον αὐλή, μεθ' ἣν αἶθουσα, εἶτα πρόδομος, δόμος καὶ θάλαμος» (Εὐστάθιος). Ἐκ τούτων λοιπὸν βλέπομεν ὅτι ἡ παρ' Ὀμήρῳ αἶθουσα, πολὺ ἀπέχουσα εἶναι ὁ παρ' ἡμῖν οὕτως ὀνομασθεὶς πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων ἢ φίλων θάλαμος, ἀπετέλει μᾶλλον παρ' Ὀμήρῳ μέρος τῆς αὐλῆς. Ἐν μεγάλοις δὲ οἰκοῖς, οἷος παρίσταται ὁ τοῦ Πριάμου, ἠδύναντο ὑπάρχειν καὶ πλείονες τοιαῦται αἶθουσαι. Ἐὰν ὦ ἐνίοτε λέγηται ὅτι ἐν τοιαύταις αἰθούσαις κατεκλίνοντο καὶ ἐκοιμῶντο οἱ ξένοι καὶ ἄλλοι τινές, τότε ἐννοητέον ὅτι τοῦτο ἐγένετο οὐχὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὑπαίθρῳ ἢ καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ τῆς προεχούσης στέγης τῆς οἰκίας αἰθούσῃ, ἀλλ' ἐντὸς θαλάμου ἐκδιδόντος εἰς ταύτην τὴν στοάν. Ἐν τῷ μέσῳ δέ, μεταξύ τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ θαλάμου ἢ μεγάρου, εὕρισκετο ἡ μεγάλη πρὸς ἐστίασιν αἶθουσα ἢ θάλαμος καὶ διὰ τοῦτο συχνάκις ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ποιήμασιν ἀπαντῶνται αἱ τρεῖς αὗται ὀνομασίαι θάλαμος καὶ δῶμα καὶ αὐλή. Καὶ ἐν ᾧ δόμος καὶ μέγαρον σημαίνει συνήθως τὸ σύνολον τῶν οἰκοδομῶν, αἵτινες καὶ πληθυντικῶς δώματα καλοῦνται, αἱ δὲ λέξεις δῶμα καὶ θάλαμος σημαίνουσι τὰ διάφορα τμήματα ἢ οἰκήματα τοῦ οἴκου, εὔρηται ὅμως πολλάκις ἡ λέξις μέγαρον σημαίνουσα αὐτὸν τῶν ἀνδρῶνα. Ὑπεράνω δὲ τούτου τοῦ πρὸς ἐστίασιν προσδιωρισμένου δώματος ἀνυψοῦτο ἡ γυναικωνίτις μετὰ τοῦ συζυγικοῦ κοιτῶνος (τοῦ παστοῦ ἢ τῆς παστάδος) ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ οἰκήματι, ὅπερ ἐκαλεῖτο ὑπερῶν, πρὸς ὃ ἵνα ἀναβαίνωσιν ἔχρηζον κλίμακος· ἐν τῷ τοιούτῳ ὑπερῶφ διέτριβεν ἡ γυνὴ μετὰ τῶν ἀμφιπόλων ἢ θεραπαινίδων αὐτῆς καὶ ἐφρόντιζε περὶ τῶν οἰκιακῶν ἔργων, οἷα ἀλλαχοῦ διεγράφησαν.

§ 3. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς παντοίας ἀλλοιώσεις, ἃς ὑπέστη ἡ διάθεσις τῶν τῆς οἰκίας μερῶν κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους, τὸ σύνολον αὐτῶν καὶ ὁ τύπος, οὕτως εἰπεῖν, τῆς οἰκίας διέμεινεν ἱκανῶς ὁ αὐτός, εἰ καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους μόνον κατ' ἐξ-αίρεσιν εὕρισκετο ἡ γυναικωνίτις ἐν τῷ ὑπερῶφ. Συνήθως δὲ ἐνόμιζον ὅτι καὶ μετὰ ταῦτα ἡ γυναικωνίτις διετήρησε τὴν αὐτὴν ἐν τῷ ὑπερῶφ θέσιν, ἀναφερόμενοι εἰς τὸ ἀκόλουθον χωρίον τοῦ

Λυσίου· «οικίδιον ἐστὶ μοι διπλοῦν, ἴσα ἔχον τὰ ἄνω τοῖς κάτω, κατὰ τὴν γυναικωνίτιν καὶ τὴν ἀνδρωνίτιν· ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ἐγένετο ἡμῖν, ἢ μήτηρ αὐτὸ ἐθήλαζεν, ἵνα δὲ μή, ὁπότε λούεσθαι δέοι, κινδυνεύοι κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνουσα, ἐγὼ μὲν ἄνω διητώμην, αἱ δὲ γυναῖκες κάτω». Καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τισὶ χωρίοις τῶν κωμικῶν, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τινῶν γυναικῶν καταβαινουσῶν, ἀναγκαζόμεθα συμπεραίνειν ἐκ ταύτης τῆς λέξεως ὅτι αἱ ἐκεῖ ἀναφερόμεναι γυναῖκες διέμενον ἐν τῷ ὑπερώφῳ, ἀγνοοῦντες, ἂν διέμενον ἐκεῖ σταθερῶς ὡς ἐν γυναικωνίτιδι, ἢ ἔτυχον τότε εὐρεθεῖσαι ἐκεῖ. Ἐπίσης οὐδὲν δυνάμεθα συμπεραῖναι ἐκ τῆς ἐν τῷ ὑπερώφῳ μετὰ τῶν γυναικῶν κατακλείσεως τῶν δύο τυράνων Ἀριστίππου καὶ Ἀλεξάνδρου περὶ τοῦ συνήθους ἰδιωτικοῦ βίου· διότι ἢ τοιαύτη ἀνάβασις καὶ ἐν τῷ ὑπερώφῳ κατάκλεισις ἦσαν ἀσφαλιστικά μέτρα δύο ὑπόπτων καὶ ἀείποτε περιφόβων περὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς τυράννων. Ἐκ τῶν λέξεων τοῦ Λυσίου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ἀνὴρ πρὸ τῆς καταβάσεως τῆς γυναικὸς αὐτοῦ κατώκει ἐν τῷ κάτω μέρει καὶ ἡ γυναικωνίτις ἦν ἐν τῷ ἄνω, καὶ ἐν μικροτέραις οἰκίαις, ἐν αἷς τὸ πρόσγειον κατεῖχε μακρὰν καὶ ἀνεπαρκῆ τῇ τε ἀνδρωνίτιδι καὶ γυναικωνίτιδι ἔκτασιν, ἢ τοιαύτη διαίρεσις ἦν τόσον φυσικὴ καὶ σύμφωνος πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθος, ὥστε ὁ ἀγορεύων οὐδαμῶς ἦν ἠναγκασμένος ἐκθεῖναι τοῖς δικασταῖς τότε πρῶτον ὅτι ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδὲν ἐξάγεται περὶ οἰκιῶν μὴ περιωρισμένων ἐν τόσον στενῇ ἐκτάσει, καὶ τοιαῦται ἦσαν ἀναμφιβόλως αἱ πλεῖσται. Μάλιστα τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον δύναται ἀποδειῖξαι καὶ τοῦναντίον· διότι, ἐὰν συνήθως ἡ γυναικωνίτις ἔκειτο ἐν τῷ ὑπερώφῳ, ἔπεται ὅτι οὐδαμῶς ἦν ἠναγκασμένος ὁ ἀνὴρ ἐκφράσαι πρῶτον ὅτι ἦν αὐτῷ διπλοῦν οικίδιον. Ἀλλ' ὅσην καὶ ἂν ἀπονεύμῃ τις ταύτῃ τῇ μαρτυρίᾳ ἰσχύν, ἐνθυμητέον ὅμως ὅτι ὁ αὐτὸς ῥήτωρ ὁμιλεῖ ἀλλαχοῦ περὶ γυναικωνίτιδος ἐν τοῖς κάτω, ἔνθα λέγεται περὶ τινος ὅτι «ἐλθὼν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν νύκτωρ μεθύων, ἐκκόψας τὰς θύρας, εἰσῆλθεν εἰς τὴν γυναικωνίτιν», ἅπερ οὐδαμῶς δυνάμεθα ἐκλαβεῖν περὶ ὑπερώφου· ἐτι δὲ ἢ οἰκία τοῦ Ἀθηναίου Ἰσχομάχου ἀναφέρεται ἡμῖν ὑπὸ Ξενοφῶντος

ὡς ἔχουσα τὴν γυναικωνίτιν παρὰ τῆ ἀνδρωνίτιδι, καὶ ἀλλαγῶ
 πάλιν ἀναφέρεται ἡμῖν ὅτι ἡ γυνὴ εὕρισκετο ἐν τῆ γυναικωνίτιδι
 ἐν τῆ αὐλῇ. Ἔτι δὲ πολλάκις ἀναφέρεται τὸ ὑπερῶον ἐκμισθού-
 μενον καὶ κατοικούμενον ὑπὸ ξένων. Καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἐνθα ὁ
 ἄγγελος διηγεῖται τὰ περὶ τῆς αὐτοκτονίας τῆς Ἰονάστης καὶ τῆς
 ἐκτυφλώσεως τοῦ Οἰδίποδος, φαίνεται ἐκ τοῦ συνόλου τῆς διηγῆ-
 σεως ὅτι τὰ ἐκεῖ ἀναφερόμενα νυμφικὰ λέχη καὶ ἡ γυναικωνίτις,
 ἐνθα βεβαίως ἐκεῖνα εὕρισκοντο, ἔκειντο ἐν τῷ προσγείῳ καὶ τῆ
 αὐλῇ· καὶ ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ὁ τραγικός εἶχεν ἐν τούτῳ
 πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συνήθειαν οὐχὶ ὧν περιγράφει χρόνων, ἀλλὰ
 τὴν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Ἐκ τῶν προηγουμένων ἔπεται ὅτι αὕτη
 ἡ κατὰ τοὺς ὀμηρικούς χρόνους καὶ τοὺς ἱστορικούς διάφορος θέ-
 σις τῆς γυναικωνίτιδος ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν διαφορὰν τῶν
 ἑλληνικῶν οἰκιῶν κατὰ ταύτας τὰς δύο ἐποχάς. Πρὶν ἢ περιγρά-
 ψωμεν ταύτην τὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων συνήθειαν, κρίνομεν
 ἀναγκαῖον προτάξαι τὴν ὑπὸ Οὐϊτρουβίου ἐκθεσιν ἑλληνικῆς οἰ-
 κίας. Οὗτος, πραγματευθεὶς προηγουμένως περὶ ῥωμαϊκῆς οἰκίας,
 λέγει περὶ ἑλληνικῆς τὰ ἀκόλουθα. «Οἱ Ἕλληνες οὐκ ἔχουσι
 προδόμους (τὰ παρὰ Ῥωμαίοις atria atrium δὲ ἦν ἐν ἀρχῇ τὸ
 μέλαν δῶμα ἢ θάλαμος μετὰ τοῦ βωμοῦ, τῆς κλίνης, τῆς τρα-
 πέζης καὶ ἐστίας, τὸ παρ' Ὀμήρῳ μέλαθρον μέγαρον), οὐδὲ οἰκο-
 δομοῦσιν, ἀλλ' εὐθὺς κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς πύλης εἴσοδον κατα-
 σκευάζουσιν ὁδοὺς οὐχὶ πλατείας, καὶ ἐνθεν μὲν τούτων ἵπποστάσια,
 ἐτέρωθεν δὲ οἰκίσκους θυρωρῶν (τούτους πρὸ πάντων ὤφειλεν
 ὀνομάσαι θυρωρεῖα), καὶ εὐθὺς λήγουσιν αἱ ἐνδότεραι πύλαι. Οὗ-
 τος δ' ὁ μεταξὺ τῶν δύο πυλῶν χῶρος καλεῖται παρ' Ἕλλησι
 θυρωρεῖον. Ἐκεῖθεν ὑπάρχει εἴσοδος εἰς τὸ περιστύλιον· τοῦτο
 δὲ τὸ περιστύλιον κατὰ τρία μέρη ἔχει στοάς· καθ' ὃ δὲ μέρος
 βλέπει πρὸς μεσημβρίαν, δύο παραστάδας ἐφ' ἰκανὸν διάστημα
 ἀπεχούσας ἀλλήλων, ἐφ' ὧν ἐπίκεινται δοκοὶ ἢ ἐπιστύλια, καὶ
 αἵτινες παρέχουσι πρὸς τὰ ἐνδον βάθος ἔχον τὰ δύο τρίτα τῆς
 ἀπ' ἀλλήλων κατὰ μέτωπον ἀποστάσεως τῶν παραστάδων. Οὗ-
 τος ὁ τόπος παρὰ τισὶ μὲν καλεῖται προστάς, κατ' ἄλλους
 δὲ παραστάς. Πρὸς τὰ ἐνδότερα τούτων κατασκευάζονται με-

γάλοι οἴκοι, ἐν οἷς διατρίβουσιν αἱ οἰκοδέσποιναί μετὰ τῶν ἐριουργῶν. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν τῆς προστάδος εἰσὶ κατεσκευασμένοι κοιτῶνες, ὧν ὁ εἷς καλεῖται θάλαμος, ὁ δ' ἕτερος ἀμφιθάλαμος. Πέριξ δ' ἐν ταῖς στοαῖς διατίθενται καθημερινοὶ τρίκλινοι οἴκοι καὶ κοιτῶνες καὶ δωμάτια δουλικά. Τοῦτο τὸ μέρος καλεῖται γυναικωνῆτις. Μετὰ τούτων συνάπτονται εὐρύτεροι οἴκοι, ἔχοντες εὐρυχωρότερα περιστύλια». Μετὰ ταῦτα ἔπεται ἡ περιγραφή τῆς ἀνδρωνίτιδος, ἐνθα λέγεται περαιτέρω «οὔτοι δὲ οἱ οἴκοι ἔχουσιν ἐξαίρετα πρόθυρα (κλίσιον, θυρῶνα) καὶ ἰδιαιτέρας μεσαύλους πύλας μετ' ἀξιοπρεπείας». Κατὰ πόσον δ' ἀληθεύει ἢ χωλαίνει αὕτη τοῦ Οὐίτρουβίου ἡ περιγραφή, βλέπομεν ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσα διατάξεως καὶ σημασίας ἐκάστου τῶν μερῶν τῆς ἐλληνικῆς οἰκίας.

§ 4. Τὸ κέντρον τῆς ὅλης οἰκίας ἀπετέλει ἡ αὐλή, εἰς ἣν κύκλωθεν ἔβλεπον καὶ ἐξέδιδον τὰ διάφορα δωμάτια· ταύτην τὴν αὐλὴν εἶδομεν ὅτι ὁ Ὅμηρος καλεῖ αἶθουσαν· καθ' ἣν δὲ σημασίαν καλεῖται αὕτη παρ' Ὁμήρῳ αἶθουσα, εἴτε ὡς ἐστεγασμένη καὶ ἐκ τῶν πλαγίων αἰθομένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου, εἴτε ὡς παντάπασιν ὑπαιθρος, οὕτω καὶ αὐλὴ ὠνομάσθη ὁ αὐτὸς τόπος ὡς διαπνεόμενος καὶ ἀνοικτὸς τόπος (ἄω = πνέω· ἀφλή). Περιλαμβάνει λοιπὸν αὕτη ἡ αὐλὴ τὸ ἐνδότερον ὑπαιθρον μέρος τοῦ οἴκου καὶ τοὺς περικυκλοῦντας αὐτὸ περιστύλους δρόμους· διὸ παρὰ Πολυδεύκει ἡ αὐλὴ θεωρεῖται ταυτόσημος τῷ περιστυλίῳ· «αὐλή, ἣν αἶθουσαν Ὅμηρος καλεῖ· εἵποις δ' ἂν τὸν περίστυλον τόπον καὶ περικίονα· ὁ γὰρ στῦλος καὶ κίων ὀνομάζεται» (ἐνθα αἱ ἀπὸ τοῦ εἵποις ἂν λέξεις συνδυαστέαι στενωῶς μετὰ τῶν προηγουμένων). Ἐκ ταύτης εἰσῆρχοντο εἰς τὰ ἰδιαίτερα δώματα, ὧν αἱ θύραι καὶ ἀπέληγον εἰς αὐτήν· αἱ δὲ στοαὶ καὶ ἐνταῦθα ἐχρησίμευον καὶ ὡς περίπατος καὶ ὡς τόπος ἐστιάσεως. Καὶ διαφέρει μὲν ἡ τοιαύτη αὐλὴ κατὰ τι ἀπὸ τῆς παρ' Ὁμήρῳ, ἣν ὁμως πάντοτε ὑπαιθρος καὶ διαπνεόμενος τόπος. Τὰ ἀκόλουθα χωρία τῶν ἀρχαίων ἀρκοῦσιν, ὅπως προσδιορίσωσι τὴν θέσιν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Παρὰ Πλάτωνι· «ἐξαίφνης τὴν αὐλειὸν θύραν κρουομένην πολὺν ψόφον παρασχεῖν, ὡς κωμαστῶν καὶ αὐλητρίδος φωνὴν ἀκούειν...» καὶ οὐ πολὺ ὕστερον Ἀλκιβιάδου τὴν φωνὴν ἀκούειν ἐν τῇ αὐλῇ

σφόδρα μεθύοντος καὶ βοῶντος». Παρὰ δὲ Πλουτάρχῳ· «ὡς δὲ ἀπαγγείλας καὶ κελευσθεὶς ἀνοῖξαι τὸν μοχλὸν ἀφείλε καὶ μικρὸν ἐνέδωκε τὴν θύραν, ἐμπεσόντες ἄθροοι καὶ ἀνατρέψαντες τὸν ἄνθρωπον, ἔεντο δρόμῳ διὰ τῆς αὐλῆς ἐπὶ τὸν θάλαμον». Ὡσαύτως παρὰ Πλάτωνι· «ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ περιόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται». Καὶ παρὰ Δημοσθένει· «πρὸς δὲ τούτοις ἔτυχεν ἡ γυνὴ μου μετὰ τῶν παίδων ἀριστῶσα ἐν τῇ αὐλῇ». Ἐν τῇ αὐλῇ εὕρισκετο τέλος καὶ ὁ βωμὸς τοῦ Ἑρκείου Διός, ἐνθα ἐτέλουν τὰς οἰκιακὰς θυσίας. Ἐκ δὲ τῆς ὁδοῦ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν οἰκίαν ἀπήντων πρῶτον μὲν τὰ πρόθυρα ἢ προπύλαια, ἅπερ ὁμῶς ἐθεωροῦντο ὡς ἐξακολουθήσεις τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ δημοσίου, ὡς καὶ παρ' Ὀμήρῳ τὰ πρόθυρα τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ ὁ αὐλῆος οὐδὸς ἀνήκουσιν ἔτι εἰς τὸν δῆμον τῆς Ἰθάκης, ὥστε ταῦτα τὰ προπύλαια οὐδαμῶς ἀπετέλουν ἐλεύθερον μέρος πρὸς τῆς αὐλοθύρας, ἀνήκον δὲ εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τὸ οἰκόπεδον, ὡς τὸ παρὰ Ῥωμαίοις vestibulum. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Πεισιστρατίδης Ἰππίας ἐπέβαλε φόρον ἐπὶ τῶν αὐλείων θυρῶν τῶν διανοιγομένων ἔξω πρὸς τὴν ὁδόν, διότι ἐσφετερίζοντο δημόκτητον τόπον. Οἰκίαι δὲ τινες φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ ἰδιαίτερον τι περίφραγμα ἢ πρόφραγμα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν ᾧ μαρτυρεῖται ἡ προμνησθεῖσα ἀπαγόρευσις· «Ἰππίας ὁ Ἀθηναῖος τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὑπερώων εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς καὶ τὰ προφράγματα καὶ τὰς θύρας τὰς ἀνοιγομένας ἔξω ἐκώλυσε» (οὕτω φαίνεται γραπτέον ἀντὶ ἐπώλησεν). Τὸ αὐτὸ χωρίον δεικνύει ἡμῖν καὶ ὅτι τὰ πρόθυρα ἢ προπύλαια ταῦτα ἦσαν ἀναβαθμοὶ τινες (perron, vestibule). Ὅμοιόν τι ἦσαν καὶ οἱ δρύφακτοι, ὧν τὴν ὑπὲρ τὸ δέον προεκβολὴν ἐπὶ βλάβῃ τῶν δημοσίων ὁδῶν ὑπεχρεοῦντο οἱ ἐν Ἀθήναις ἄρχοντες ὅπως κωλύωσιν, ὡς ἀναφέρει περὶ αὐτῶν ὁ Ἑρακλείδης· «καὶ τῶν ὁδῶν ἐπεμελοῦντο, ὅπως μὴ τινες ἀνοικοδομῶσιν αὐτὰς ἢ δρυφάκτους ὑπερτείνωσιν».

§ 5. Ἡ πρώτη θύρα τῆς οἰκίας, δι' ἧς εἰσῆρχοντο ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν αὐλὴν, ἢ παρ' ἡμῖν αὐλοθύρα, ἐκαλεῖτο αὐλῆος ἢ αὐλεία (αὐλῆος, ἢ αὐλία) θύρα. Ὁ Οὐίτρούβιος ἀναφέρει καὶ δευ-

τέραν θύραν, ἀποκλείουσιν τὴν εἰς τὴν αὐλὴν εἰσοδὸν· ἀλλὰ τοιαύτη ἐνδοτέρα πύλη σπανίως ὑπῆρχεν, ἢ τοῦλάχιστον ἐθεωρεῖτο ὡς οὐχὶ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία· διότι οὐδαμοῦ μνημονεύεται τοιαύτη πύλη πρὸ τῆς αὐλῆς, ἀπ' ἐναντίας δὲ πανταχοῦ, ἐνθα γίνεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι λόγος περὶ εἰσόδου εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὴν οἰκίαν, φαίνεται ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν αὐλειὸν θύραν ἀνοιγομένην εἰσέρχονται εἰς τὸ περίστυλον, καὶ ἐκ τούτου μάλιστα ἐφαίνετο καὶ ἡ αὐλειος. Αὕτη ἡ αὐλειος, συνήθως ἀνοιγομένη πρὸς τὰ ἔνδον, ἠνοίγετο συχνάκις, ἀλλ' ἐξαιρετικῶς, καὶ πρὸς τὰ ἔξω· καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας συνήθως ἐσήμαινε τοῦτο διὰ τίνος σημείου, ἢ ἐφόφει, ἵνα οἱ ἐπὶ τῶν θυρῶν ἰστάμενοι ἀκούσωσι καὶ φυλάττωνται, μήπως, ὠθουμένων αἴφνης τῶν πυλῶν πρὸς τὰ ἔξω, πληγῶσιν ὑπ' αὐτῶν. Ὑπὲρ δὲ τῆς γενικωτέρας πρὸς τὰ ἔνδον ἀνοίξεως τῆς αὐλείου μαρτυροῦσιν αἱ ἐκφράσεις ἐνδοῦναι περὶ τοῦ ἀνοίγειν τὰς θύρας καὶ ἐπισπασθαι ἢ ἐφελκύσασθαι ἐπὶ τοῦ κλείειν αὐτάς. Οὕτω παρὰ Πλουτάρχῳ· «ἅμα τῷ πρῶτον ἐνδοῦναι καὶ χαλάσαι τὰς θύρας ἐπιπεσόντες ἄθροοι», καὶ ἀλλαχοῦ· «τὸν μοχλὸν ἀφείλε καὶ μικρὸν ἐνέδωκε τὴν θύραν», καὶ περὶ τοῦ ἐναντίου, «οἱ μὲν ἔξαι τὰς θύρας ἐπισπασάμενοι κατεῖχον·» διὸ καὶ οἱ ἐν ταῖς θύραις κρίκοι ἐκαλοῦντο ἐπισπαστῆρες ἢ καὶ ἐπίσπαστρα, διότι δι' αὐτῶν ἐπεσπῶντο ἢ ἐφείλκυον πρὸς ἑαυτοὺς τὴν θύραν. — Περὶ δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ξένοι εἰσῆρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν, παρατηροῦμεν ὅτι, εἰ καὶ μὴ ἦσαν αἱ θύραι κεκλεισμέναι δι' ἡμέρας, πάντοτε ὅμως ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς ὡς γενικὸς καλῆς ἀνατροφῆς κανὼν, τὸ μὴ εἰσέρχεσθαι ποτε εἰς οἰκίαν τινά, ἐὰν μὴ ἀνήγγελλέ τις πρότερον ἑαυτὸν διὰ κρούσεως τῆς θύρας καὶ μὴ περιέμενε τὴν πρὸς τὸ εἰσελθεῖν ἄδειαν. Ὅτε ὁ Κίμων ἄνευ προηγουμένης ἀδείας διήλασε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ διὰ τῆς Κορίνθου, ἐψέχθη ἐπὶ τούτῳ, ὡς ἀνάρμοστα ποιήσας, καὶ αὕτη ἡ αὐθαιρεσία αὐτοῦ παρεβλήθη πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν συνήθειαν τῆς εἰς τὰς οἰκίας εἰσόδου· «καὶ γὰρ θύραν κόψαντας ἀλλοτρίαν οὐκ εἰσιέναι πρότερον ἢ τὸν κύριον κελεῦσαι», λέγει περὶ τούτου ὁ Πλούταρχος· καὶ ἀλλαχοῦ «εἰς οἰκίαν ἀλλοτρίαν οὐ νομίζεται

παρελθεῖν μὴ κόψαντα τὴν θύραν». Καὶ αὐτὸς ὁ παράσιτος λέγει, ὅπως ἀναγγείλωσιν αὐτὸν παρὰ τῷ Καλλίᾳ· «Φίλιππος ὁ γελωτοποιός, κρούσας τὴν θύραν, εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι, ὅστις εἶη» (Ξενοφ. Συμπ. Α', 11). Ἔτι δὲ ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς αὐθάδες, ἐάν τις ἔκοπτε τὴν θύραν καὶ μὴ ὠνόμαζε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τῷ θυρωρῷ, ἐρωτῶντι περὶ αὐτοῦ, καὶ διὰ τούτου πρὸς τοῖς ἄλλοις χαρακτηρίζεται ὁ αὐθάδης· «καὶ ἀλλοτρίαν κόπτων, ἐπερωτήσαντος, τίς ἐστίν, μηδὲν ἀποκρίνεσθαι μέχρι ἂν ἐξέλθῃ.» Ταύτης τῆς γενικῆς συνηθείας τοῦ εἰσαγγέλλειν ἑαυτοὺς διὰ τῆς κρούσεως τῆς θύρας μόνοι οἱ Σπαρτιάται ἐποιοῦντο ἐξαίρεσιν καὶ ἀντὶ τούτου ἐβόων ἐξωθεν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος· «ἔθος ἦν αὐτοῖς μηδὲ κόπτειν τὰς αὐλείους θύρας, ἀλλ' ἐξωθεν βοᾶν.» Ἐν τούτοις καὶ ἀλλαγῷ εὐρίσκεται τὸ κόπτειν τὰς θύρας μετὰ τῆς βοῆς, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ· «ὦή, τίς ἐν πύλαισι δωμαίων κυρεῖ; ἀνοίγετ', ἐκπορεύετ' Ἰοκάστην δόμων»· καὶ «ὦή, χαλᾶτε κλεῖθρα, τοῖς ἔνδον λέγω»· καὶ «ὦή, τίς ἂν πυλωρὸς ἐκ δόμων μόλοι»; καὶ παρὰ μεταγενεστέροις, ὡς παρὰ Λιβανίῳ· «προσελθὼν κρούσας ἐκάλουν· ὡς δὲ οὐδεὶς ὑπήκουεν, πάνυ σφόδρα κόπτων καὶ βοῶν μόλις ἤκουσα παρὰ τοῦ τῶν ἔνδον ἀπιέναι· δεῖν γὰρ ἐκεῖνον εἶσω μένειν». Ἡ περὶ τοιαύτης κρούσεως συνηθεστάτη ἔκφρασις ἦν τὸ κόπτειν· ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὑπ' ἀττικῶν συγγραφέων λέγεται κρούειν, τὸ δὲ κροτεῖν καὶ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἀποδοκιμάζεται ὡς μὴ ἀττικόν. — Τοῦναντίον δὲ περὶ τοῦ κρότου, ὃν ἐποίει ὁ ἐξερχόμενος, ἦν εὐχρηστον τὸ ῥῆμα ψοφεῖν. Καὶ περὶ μὲν τῆς διαφορῆς ταύτης χρήσεως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, καὶ ὡς σόλοικον μάλιστα παρίστησι τὴν σύγχυσιν καὶ κατάχρησιν τούτων ὁ Λουκιανός· «καὶ εἴ τίς γε νῦν ψοφοίῃ τὴν θύραν εἰσιῶν ἢ ἐξιῶν κόπτοι, τί φήσομέν σε πεπονθέναι»; Ἀλλὰ τινες νομίζουσιν ὅτι ἢ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν γινομένη ἐξήγησις ταύτης τῆς τελευταίας φράσεως φαίνεται λίαν παράδοξος καὶ ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἀρίστων τεκμηρίων γνωστὴν ἡμῖν διάθεσιν τῶν θυρῶν. Οἱ πλεῖστοι τῶν γραμματικῶν ἐν γένει μόνον διακρίνουσιν ἀμφοτέρας τὰς λέξεις· «κόπτει τὴν θύραν ἐξωθεν, ψοφεῖ δὲ ὁ ἐνδοθεν, Ἀττικῶς, κροτεῖ δέ, ἑλληνικῶς» (Μοῖρις) καὶ

Σουΐδας· «ἐπὶ τῶν ἔξωθεν τὴν θύραν κρούοντων τὸ κόπτειν λέγεται· ἐπὶ δὲ τῶν ἔσωθεν ψοφεῖν· ἱκανῶς δὲ διέστειλε τοῦτο Μένανδρος ἐπὶ μὲν τῶν ἔξωθεν λέγων κόψω τὴν θύραν, ἐπὶ δὲ τῶν ἔσωθεν, ἀλλ' ἐψόφηκε τὴν θύραν τις ἐξιῶν». Ἄλλ' ὁ Ἑλλάδιος (παρὰ Φωτίῳ) πρὸς τῇ διακρίσει ταύτῃ ἀναφέρει καὶ τὸν λόγον τούτου, «ὅτι φησὶ τούτου χάριν κόπτουσι παρὰ τοῖς κωμικοῖς τὰς θύρας, διότι οὐχ ὡς παρ' ἡμῖν νυνὶ τὸ παλαιὸν ἀνεψύγγυντο αἱ θύραι, ἀλλ' ἐναντίῳ τρόπῳ· ἔξωθεν γὰρ αὐτὰς ἀνατρέποντες ἐνδοθεν ἐξήεσαν· πρότερον δὲ τῇ χειρὶ ψόφον ἐποίουν κρούοντες ἐπὶ τῷ γνῶναι τοὺς ἐπὶ τῶν θυρῶν καὶ φυλάξασθαι, μὴ πληγείς ἐστῶς λάθῃ τῶν θυρῶν ὠθουμένων ἀφνω». Ὁ Ἑλλάδιος λοιπόν, ὅς ὅμως οὐδαμῶς ἦν ὁ πρῶτος ποιησάμενος τοιαύτην διάκρισιν, διδάσκει ἡμᾶς πρῶτον ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τοιούτεστιν ἐν προγενεστέροις χρόνοις, αἱ θύραι ἠνοίγοντο πρὸς τὰ ἔξω, καὶ δεύτερον, ὅτι ἦσαν ἐκεῖνοι ἀρκούντως χαρίεντες, ὥστε πρὶν ἢ ἀνοιχθῆ ἡ θύρα ἐποίουν σημεῖον διὰ τοιούτου ψόφου, ἵνα μὴ προσκρουσθῆ τις. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ παράδοξος εἰδησις, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι, ἐπενοήθη μόνον πρὸς ἐρμηνείαν παρανοηθείσης ἐκφράσεως· διότι παρ' οὐδενὶ τῶν ἐνδόξων συγγραφέων δύναται εὑρεθῆναι χωρίον τι, μαρτυροῦν ἐπίτηδες γινόμενον ψόφον. Ἡ λέξις ψοφεῖν εὔρηται κατὰ τοιαύτην ἐννοιαν τριττῶς· πρῶτον λέγεται ἀπλῶς ἡ θύρα ψοφεῖ ἀμεταβάτως, σημαῖνον ὅτι ἡ ἀνοιγομένη θύρα παράγει κρότον τινά· δεύτερον λέγεται ψοφεῖ τις ἐξιῶν, ὅτι ἐξερχόμενός τις ποιεῖ ψόφον· καὶ τέλος ψοφεῖ τις τὴν θύραν, μεταβατικῶς μὲν, ἀλλὰ μὴ σημαῖνον τὸ κρούειν τὴν θύραν, ἀλλὰ ποιεῖν ψόφον διὰ τῆς ἀνοιγομένης θύρας. Νομίζοντες περιττὴν τὴν παράθεσιν τοιούτων χωρίων, ἐνθα οὐδαμῶς ἀποδεικνύεται ἐπίτηδες γινομένη κρούσις τῆς ἀνοιγομένης θύρας, σημειοῦμεν ὅτι αἱ ἐξηγήσεις τῶν γραμματικῶν στηρίζονται οὐχὶ ἐπὶ ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ πολλῷ πρότερον τῶν χρόνων αὐτῶν παρελθόντος ἀρχαίου βίου, ἀλλὰ πολλάκις ἀκρίτως ἐξάγονται ἐκ τῶν τυχαίως γνωστῶν αὐτοῖς μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ σαφέστατα ὁ Πλούταρχος, ὅς οὐδ' αὐτὸς γινώσκει τι περὶ τοῦ λεγομένου ἀττικοῦ ἔθους, ἀνα-

φέρει δὲ μόνον ὅτι τινὲς συνεπέβαινον ἐκ τῶν κωμικῶν περὶ γενικῆς συνηθείας· «τάς δὲ ἑλληνικάς θύρας πρότερον οὕτως ἔχειν ἀπάσας (ἐκτὸς ἀνοιγομένης) λέγουσιν ἀπὸ τῶν κωμωδιῶν λαμβάνοντες, ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς αὐτῶν θύρας ἔσωθεν οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἰσθησις ἔξω γένοιτο τοῖς προσερχομένοις ἢ προσεστῶσι καὶ μὴ καταλαμβάνοιτο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπὸν» (Ποπλικ. 20). Ὡστε καὶ τότε ἡ ἔκφρασις ψοφεῖν παρεῖχεν ἀφορμὴν πρὸς εἰκασίας καὶ διαφοροὺς ἐξηγήσεις. — Ἀλλὰ διὰ τί ἀδιαλείπτως λέγεται περὶ μὲν τοῦ ἐπιθυμοῦντος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ὅτι κόπτει, περὶ δὲ τοῦ ἐξερχομένου μόνον ὅτι ψοφεῖ, τοῦτο ἐξηγεῖται οὕτως, ὅτι ἄμφοτεροὶ γίνονται προηγουμένως ἐπαίσθητοί, ὁ μὲν διὰ τοῦ πάντοτε ἐθιζομένου κρότου, ὁ δὲ μόνον διὰ τοῦ ψόφου, ὃν ἀπετέλει ἡ ἀνοιγομένη θύρα καὶ μόνον, διότι ὁ τοιοῦτος ἤχος καλεῖται ψόφος, διὰ τοῦτο ἠδύνατο λέγεσθαι καὶ περὶ ἔσωθεν κρούοντος καὶ εἰσερχομένου, ὡς παρὰ Πλάτωνι (Συμπ. 212) «καὶ ἐξαίφνης τὴν αὐλειὸν θύραν κρουομένην πολὺν ψόφον παρασχεῖν», καὶ παρὰ Λουκιανῶ «οὐκ ἔκοψα δ' οὖν, ἀλλ' ἐπάρας ἠρέμα τὴν θύραν, παραγαγὼν τὸν στροφέα, παρῆλθον ἀψοφητί». Πρὸς τὸ κόπτειν εὐρίσκοντο ἐν τῇ θύρᾳ τὰ καλούμενα ῥόπτρα καὶ κόρακες (ὡς καὶ παρ' Ὀμήρῳ αἰ κορῶναι), ἀλλὰ τὰ ῥόπτρα ἐννοητέον συνηθέστερον οὐχὶ ὡς κρίκους, ἀλλ' ὡς τοὺς κατ' ἀρχαιοτέραν συνήθειαν καὶ παρ' ἡμῖν συνήθεις σιδηροῦς ὄγκους τοὺς προσαρτωμένους ἐν ἐκείναις ταῖς θύραις, παρ' αἷς λείπουσι κώδωνες. Ἡ συνήθεια τῶν ῥόπτρων φαίνεται ὅτι ἦν ἀρχαιοτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου, λέγοντος περὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ· «ἀλλὰ νῦν μὲν εἰσι θυρωροί, πάλαι δὲ ῥόπτρα κρουόμενα πρὸς ταῖς θύραις αἰσθησιν παρεῖχεν, ἵνα μὴ τὴν οἰκοδέσποιναν ἐν μέσῳ καταλάβῃ ὁ ἀλλότριος ἢ τὴν παρθένον, ἢ κολαζόμενον οἰκέτην ἢ κεκραγυίας τὰς θεραπαινίδας». — Ἐνταῦθα σημειωτέα καὶ τὰ μέρη τῶν θυρῶν· τὰ τῆς θύρας ξύλα ὠνόμαζον τέτταρα καὶ τὸ ἐντὸς τῶν θυρῶν γενέσθαι ἐντὸς τῶν τεττάρων· καὶ τὰ μὲν ἑκατέρωθεν κατὰ τὰς πλευράς τῶν θυρῶν ξύλα ἢ στῆλαι ἐκαλοῦντο σταθμοὶ καὶ παραστάδες (προστομαῖα, antepagmenta), συνεχόμενα μετὰ

τῶν ζυγῶν ἢ τῆς φλιας (άνωφλίου) καὶ τοῦ βηλοῦ ἢ οὔδοῦ (κατωφλίου) τῆς θύρας· εἶτα αὐταὶ αἱ θύραι, αἱ πτύχες, ὡς ὁ Ὅμηρος καλεῖ σανίδας, διὰ στροφέων (θαιρῶν) ἐντὸς στροφίγγων κινούμεναι, ἐπεζυγοῦντο ἢ ἐκλείοντο ἐφαρμόζουσαι πρὸς τὰ ζυγὰ διὰ τοῦ ζυγώθρου (μανδάλου), ἢ ἀνεζυγοῦντο ἤτοι ἠνοίγοντο. Τὸ δὲ ὑπὲρ τὰ ζυγὰ μέρος ἐκαλεῖτο ὑπέρθυρον ἢ ὑπερθύριον, ἀλλὰ καὶ ὑπερτόναιον, τὸ δὲ προέχον τοῦ ὑπερθυρίου γείσον ἢ γείσωμα. Τὸ ὑπερθύριον ἠδύνατο ἔχειν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν προεκβεβλημένας τὰς λεγομένας παρωτίδας ἢ ὦτα ἢ ἀγκῶνας. Ἡ δὲ λέξις θύραι φαίνεται σημαίνουσα οὐχὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς θύρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ χάσμα ἢ τὴν ὀπήν τῆς θύρας (lumen ostii)· ὑπῆρχον δὲ καὶ κινκλίδες εἶδη θυρῶν. Τὰ δὲ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ κλείσιν τῆς θύρας χρησιμεύοντα ἦσαν κλεῖθρα, μοχλοὶ καὶ ὀχλεῖς (περάται), βάλανοι καὶ βαλανάγραι, ἐπιβλήτες, ὀχρεῖς· αἱ δὲ περὶ αὐτῶν συνήθεις ἐκφράσεις μοχλοῦν, κλείειν, ἐπισπᾶσθαι, ἀναπετάσαι, ἀναζυγοῦν, ἐπιζυγοῦν, ζυγωθρίζειν, βαλανοῦν, πακτοῦν, λύειν τὰς θύρας. Ἐπίσης ἀναφέρεται θύρα διάπριστος ἢ ἀπὸ πρίονος κατεσκευασμένη, καὶ θύραι συνδρομάδες αἱ δύο ἔχουσαι φύλλα· θύρα καταρράκτῃ ἢ καταπακτῃ ἢ διὰ καταρράκτου ἢ καταρρήγνυμένης καὶ καταπιπτούσης σανίδος κλειομένη. Ἐτι δὲ ἀναφέρονται κλεισιάδες θύραι, χρήσιμα ἵνα εἰσελαύνωσι καὶ αἱ ἄμαξαι καὶ τὰ σκευοφόρα (porte-cochère), ὀνομασθεῖσαι οὕτως ἐκ τοῦ κλεισίου, τοῦ σταθμοῦ τῶν ὑποζυγίων, οὓς ἦσαν θύραι.

§ 6. Ἐκ τῆς αὐλείου διὰ στενοῦ δρόμου, τοῦ προμνησθέντος κλεισίου ἢ προαυλίου, ὅπερ εἶχεν ἐκατέρωθεν ἵπποστάσια ἢ ἄλλα ἐργαστήρια ἢ οἰκήματα δούλων καὶ τὸ θυρωρεῖον ἢ τὸν οἰκίσκον τοῦ θυρωροῦ, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν αὐλήν. Ὁ ἐνταῦθα διαμένων θυρωρός ἦν ἀναγκαῖος, οὐχὶ μόνον ἵνα ὑπανοίγη τῷ κόπτοντι τὴν θύραν καὶ κλείῃ αὐτήν, ἀλλ' ἔτι καὶ ἵνα κορῆ (σαροῖ) τὴν αὐλήν διὰ τοῦ κορήματος ἢ καλλύντρου, δι' ὃ καὶ σάρος ἐκαλεῖτο ἐνίοτε ὁ θυρωρός, καὶ ἐν ταῖς μεγάλας οἰκονομίαις πρὸς ἐπιτήρησιν καὶ σωτηρίαν τῶν εἰσφερομένων καὶ ἐκφερομένων. Ὡς δὲ ἡ μεγάλη αὐλειος πύλη ἀπέκλειε τὴν αὐλήν πρὸς τὰ ἐκτός, οὕτω δευτέρα θύρα ἔφερεν ἀπ' αὐτῆς καὶ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνίτιν.

Ἡ θύρα αὕτη ἐκαλεῖτο μέσαυλος κοινῶς ἤτοι ἑλληνικῶς, μέταυλος δὲ ἄττικῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ μεσαύλιος· «μέταυλος ἢ μέση τῆς ἀνδρωνίτιδος καὶ γυναικωνίτιδος θύρα Ἀττικῶς· μέσαυλος Ἑλληνικῶς (Μοῖρις)· ἀλλ' ἄλλος σημειοῖ «μέσαυλος ἢ φέρουσα εἰς τε τὴν ἀνδρωνίτιν καὶ τὴν γυναικωνίτιν». Ἐνόμισάν τινες ὅτι ἀνεῦρον ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ὀνομασίαις τῆς αὐτῆς θύρας, μέταυλος καὶ μέσαυλος, τοιαύτην τινὰ διαφορὰν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ὠνομάζετο οὕτως ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις καὶ πενιχροτέραις οἰκίαις, ἐνθα ὑπῆρχεν ἐν μόνον περίστυλον ἐν τῇ ἀνδρωνίτιδι, καὶ μετὰ τὴν αὐλὴν ταύτην καὶ ὀπισθεν αὐτῆς ὑπῆρχεν ἡ θύρα ἢ φέρουσα εἰς τὴν μὴ ἔχουσαν ἴδιον περίστυλον γυναικωνίτιν, ἢ δὲ δευτέρα ἐν ταῖς μεγαλοπρεπεστέραις οἰκίαις ταῖς ἐχούσαις δύο ἰδιαίτερα περιστύλια καὶ δύο αὐλάς ἐν τε τῇ ἀνδρωνίτιδι καὶ τῇ γυναικωνίτιδι, ὡς οὕσα μέση δύο αὐλῶν. Τοιαύτη διάκρισις, ἀντιφάσκουσα πρὸς τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, φαίνεται ἀπαράδεκτος. Ἡ γυναικωνίτις λοιπὸν ἔκειτο εὐθὺς ὀπισθεν τῆς ἀνδρωνίτιδος, χωριζομένη ἀπὸ ταύτης μόνον διὰ τῆς μεταύλου, ἣτις ἦν βαλανωτή, ἣτοι ἠδύνατο βαλανοῦσθαι ἢ κατακλείεσθαι διὰ τῆς βαλάνου, καὶ τοῦτο ἵνα μήτε ἐκφέρηται ἐνδοθεν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος τι ἐκ τῶν σκευῶν, τῶν τροφίμων ἢ τῶν ἐριουργημάτων, ἅτινα ἐφυλάττοντο πάντα ἐν τῇ γυναικωνίτιδι, καὶ ἔτι ἵνα μὴ τεκνοποιῶνται οἱ οἰκέται ἀνευ τῆς γνώμης τῶν κυρίων αὐτῶν· διότι καὶ οἱ οὐλοὶ ἦσαν ἀποκεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων κατὰ φύλον ἐν τε τῇ ἀνδρωνίτιδι καὶ τῇ γυναικωνίτιδι. Τὰ δὲ περὶ τὴν αὐλὴν διάφορα ὀφράτια ἢ οἰκήματα ἦσαν προσδιωρισμένα πρὸς τοὺς κοινούς σκοπούς τῆς οἰκίας· τὰ κυριώτατα αὐτῶν ἦσαν ὁ ἀνδρῶν, ἐνθα συνήρχοντο οἱ ἄνδρες, εἶτα ἐξέδρα, ἐνθα συνεκάθηντο. Ἐν τῷ ἀνδρῶνι παρετίθετο καὶ τὸ δεῖπνον, εἰ καὶ τοῦτο ἠδύνατο γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ πκστάδι, περὶ ἧς ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις γραμματικοῖς μεγάλη σύγχυσις καὶ ἧς δυσκόλως δύναται ὀρισθῆναι ἡ ἐννοία· διότι ἄλλοτε μὲν ταυτίζεται παρ' ἐκείνοις τῷ ἀνδρῶνι, ἐνθα τὸ δεῖπνον, ὡς παραγομένη ἀπὸ τοῦ πάσασθαι ἣτοι σιτεῖσθαι, ἄλλοτε δὲ τῇ ἐξέδρα, καὶ ἄλλοτε τῷ περιστύλῳ, καὶ ἄλλοτε αὐτῷ τῷ κοιτῶνι· ὥστε χρεια πολλῆς προσοχῆς πρὸς εὐρεσιν τῆς

ἀληθοῦς σημασίας. Σημειωτέον ἔτι ὅτι τὸ περίστυλον ἀττικώτερον ἐκαλεῖτο καὶ περίστων, ὡς ἔχον περίξ στοάς· διότι κυρίως στοαὶ ὀνομάζονται τὰ μέρη ἢ πλευρὰ τοῦ περιστύλου, ὡς καὶ αὐτὸ τὸ περίστυλον ὅλον. Πρόστων δ' ἐκαλεῖτο ἢ εὐθύς κατὰ τὴν εἴσοδον κειμένη στοά, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῇ μέρος. Ἔτι δὲ ξενῶν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξενιζομένων, συμπόσιον καὶ συσσίτιον ἐκ τοῦ ἔργου ὀνομασμένον· ἔτι οἶκος τρίκλινος, πεντάκλινος ἢ δεκάκλινος, καὶ ἀπλῶς πρὸς τὸ τοῦ μεγέθους μέτρον ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμὸς. Ἔπειτα θάλαμος, ὁ καθ' αὐτὸ συζυγικός κοιτῶν, γυναικωνῆτις, ἰστών (ἰστεῶν), ταλασιουργικός οἶκος, σιτοποιικός, ἵνα μὴ μυλῶνα ὡς οὐκ εὐφημον ὀνομάζωσιν· ὀπτανεῖον τὸ μαγειρεῖον, ἀποθήκαι, ταμεῖα, θησαυροί, φυλακτήρια.

§ 7. Πρὸ τῆς αὐλείου ἴστατο συνήθως τὸ ὁμοίωμα ἢ ἀκατέργαστον ἄγαλμα θεοῦ τινος, ὅστις διὰ τοῦτο καὶ ἐλατρεύετο ἰδίως ὑπὸ τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ (Ἑρμαῖ)· οἱ τοιοῦτοι Ἑρμαῖ ἐχρησίμευον καὶ ὡς προστάται τῶν ὁδῶν καὶ ἀγυιῶν καὶ συγχρόνως ὡς ὄροι ἢ ὀροθετικοὶ λίθοι μεταξὺ τῆς τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιώτου κτήσεως· ἰδίως ὁ προπύλαιος Ἑρμῆς, ἢ Ἐκάτη ὡς ἐνοδία καὶ προθυριδία, ὁ Ἀπόλλων ὁ Ἀγυιεύς, ἀδιάμορφοι κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ὀξεῖς κίονες ἢ στῆλαι τετράγωνοι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πολυθρύλητοι διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ Ἀλκιβιάδου Ἑρμαῖ ἦσαν οὐχὶ ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία, ἀλλὰ δημόσια ἀναθήματα. Ἄλλ' ἐπισημότεροι ἦσαν οἱ τῶν ἔνδον τῆς οἰκίας θεοί, οἱ ἐστιοῦχοι, οἵτινες καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὑπὸ τὴν προσηγορίαν penates ἐλατρεύοντο μετὰ μεγίστης εὐλαβείας. Τοὺς τοιοῦτους θεοὺς ὀνόμαζον πατρῶους, ἢ γενεθλίους, ἢ κτησίους, ἢ μυχιούς, ἢ Ἑρκείους. Ἐν τῷ προδόμῳ ἔπισθεν τῆς θύρας ὑπῆρχεν ἱερόν τοῦ Στροφαίου Ἑρμοῦ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς ὁ βωμὸς τοῦ Ἑρκείου Διός, ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν γωνιῶν τοῦ περιστύλου τοῦ προδόμου τὸ ἱερόν τῶν θεῶν τῆς ἰδιοκτησίας, οἵτινες ἐλέγοντο κτήσιοι θεοί, δωρικῶς δὲ πάσιοι, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ οἱ πατρῶοι θεοί, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ ἀνδρῶνος, ὅστις ἦν καὶ τὸ κέντρον ὅλης τῆς οἰκίας, ἴστατο ἢ ἐστία, βωμὸς κυκλωτερῆς ἔχων πιθανῶς θολωτὸν στέγασμα, πρότυπον τοῦ ναοῦ αὐτῆς· ἐν δὲ τῷ συζυγικῷ κοιτῶνι τῆς γυναι-

κωνίτιδος, τῷ παστῷ ἢ παστάδι, ὑπῆρχον ἰδρυμένοι τοῦλάχιστον οἱ προστάται τῶν γάμων ἢ γαμήλιοι θεοί, πιθανῶς δὲ καὶ οἱ τῆς γενέσεως ἢ γενέθλιοι θεοὶ καὶ ἄλλοι· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ θαλάμῳ τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν πιθανῶς ὑπῆρχεν ἱερόν τι καθιερωμένον τῇ Ἐργάνῃ Ἀθηνᾶ. Ἀλλὰ πρὸ πάντων τούτων τῶν ἐν διαφόροις θέσεσι τῆς οἰκίας ἰδρυμένων θεῶν, ἢ ἐν τοῖς διαφόροις θαλάμοις καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ταμείῳ, ἢ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς αὐλῆς, ἰδίως ἀπαραίτητος ἦν ὁ βωμὸς τοῦ καθ' αὐτὸ οἰκιδίου θεοῦ, τοῦ Ἐρκείου Διός, τοῦ προστάτου τοῦ ἐρκίου ἢ τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας, ᾧ προσεφέροντο καὶ αἱ οἰκιακαὶ θυσίαι. Μεγίστην σημασίαν εἶχε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκτὸς τοῦ πατρῷου καὶ ἐρκείου Διός καὶ ἡ πατρώα Ἑστία, ἧς ἡ μεγάλη κατὰ τὸν ὀργανισμόν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας ἐπιρροὴ πολλαχόθεν γνωστὴ, καὶ ἥτις παρίστα τὴν ἱερωτάτην καὶ σεμνοτάτην ἔποψιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας καὶ οἰκίας, ὥστε τὸ ὑπὲρ ἑστίας μάχεσθαι ἦν ἴσον τῷ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν καὶ πολυτίμων πραγμάτων τῆς οἰκίας καὶ οἰκογενείας καὶ πατρίδος μάχεσθαι, καὶ ἡ ὑπὸ ἱερωτέραν ἔννοιαν ἔκφρασις τῆς ἐν τῷ οἴκῳ ξενίας καὶ ὑποδοχῆς καὶ κοινωνίας τραπέζης ἦν ἡ ἑστίασις καὶ τὸ ἐστιᾶν, ἥτοι ἐν τῇ ἑστίᾳ ὑποδέχεσθαι καὶ περιποιεῖσθαι. Αὕτη ἡ ἑστία, μεσόμφαλος ὑπὸ Δισχύλου ὀνομαζομένη, ἀπετέλει βεβαίως τὸ κέντρον ὅλης τῆς οἰκογενείας, εἰ μὴ τοπικῶς, τοῦλάχιστον ἠθικῶς. Περὶ αὐτὴν κατὰ τὴν τελετὴν τῶν Ἀμφιδρομίων περιεφέρετο τὸ νεογνὸν βρέφος, ἐν αὐτῇ ἀνήπτοντο αἱ δᾶδες τοῦ Ὑμεναίου καὶ ἐπὶ τῶν βαθμίδων αὐτῆς ἐκάθηντο γονυπετεῖς αἱ ἰκέται, καὶ συντόμως εἰπεῖν ἦν τὸ οὐσιωδέστατον καὶ ἀρχικώτατον ἱερόν, τὸ δοχεῖον αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἰδέας τοῦ οἴκου, οἷον παρίσταται ἡμῖν παρὰ τισι νομάσι λαοῖς ὁ κοινὸς λέβης. Διὸ καί, ἐὰν ἐπονομάζεται μεσόμφαλος, ὡς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οἴκου καὶ οἶονεῖ ἐν τῷ ὀμφαλῷ αὐτοῦ ἰδρυμένη, ἐννοητέον τὸ τοιοῦτον οὐχὶ ὡς τὸ γεωμετρικὸν καὶ τοπικὸν μέσον ὅλου τοῦ οἴκου ἢ τοῦ θαλάμου, ἐν ᾧ εὕρισκετο, ἀλλ' ὡς τὸ συμβολικὸν καὶ ἠθικὸν κέντρον ὅλης τῆς οἰκίας.

§ 8. Περὶ τὴν αὐλὴν εὕρισκετο τὸ ἐστεγασμένον περίστυλον, ὅπερ ἐχρησίμευεν, ἵνα προφυλάττη τὰ δωμάτια ἀπὸ τε τῶν ἀκτί-

νων τοῦ θερινοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τῶν ἐπηρειῶν τῆς ἀτμοσφαίρας· καὶ ἄλλως δὲ ἡ διάταξις τῆς οἰκίας ἦν τοιαύτη, ὥστε τοῦ μὲν χειμῶνος ὄφειλεν εἶναι ἐκτεθειμένη ὅσον τὸ δυνατόν μᾶλλον πρὸς τὸν ἥλιον, τοῦ δὲ θέρους ἀπηλλαγμένη τοῦ καύσωνος τοῦ ἡλίου. Πρὸς τοῦτο ἐφρόντιζον τρέπειν τὸ κυριώτερον μέρος τῆς οἰκίας πρὸς μεσημβρίαν, ἢ τοῦλάχιστον τὰς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος βλεπούσας στοᾶς τοῦ περιστύλου ἀνήγειρον ὑψηλοτέρας. Τοιαύτην διάταξιν ἐν τῇ συνηθείᾳ ἐπικρατοῦσαν, ἀλλὰ καὶ προτροπὴν πρὸς αὐτήν, ἐκφράζουσιν ἡμῖν ὁ τε Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λέγει· «καὶ διαιτητήρια δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἐπεδείκνυον αὐτῇ κεκαλλωπισμένα τοῦ μὲν θέρους ἔχειν ψυχρινά, τοῦ δὲ χειμῶνος ἀλεεινά· καὶ σύμπασαν δὲ τὴν οἰκίαν ἐπέδειξα αὐτῇ ὅτι πρὸς μεσημβρίαν ἀναπέπταται, ὥστε εὐδηλον εἶναι, ὅτι χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὐσκίος»· καὶ ἀλλαγῶν· «οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει; οὐκοῦν εἴ γε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χθαμαλότερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι». Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης λέγει· «καὶ πρὸς εὐημερίαν δὲ καὶ πρὸς ὑγίειαν δεῖ εἶναι τὴν οἰκίαν εὐπνουν μὲν τοῦ θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶνος· εἴη δ' ἂν ἡ τοιαύτη κατάβορρος οὔσα καὶ μὴ ἰσοπλατῆς». Τοιοῦτο δὲ περίστυλον μετὰ τῆς πρὸς μεσημβρίαν στοᾶς ὑψηλοτέρας ἐκαλεῖτο Ῥοδιακόν. Διὰ τῶν αὐτῶν τούτων στοῶν τοῦ περιστύλου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ βλεπουσῶν θυρῶν τῶν δωματίων, ἐφωτίζοντο ταῦτα καὶ προσεπνέοντο συνήθως ἐκ τῆς αὐλῆς. Ἀλλὰ καὶ θυρίδας εἶχον αἱ ἑλληνικαὶ οἰκίαι, ὅς πρέπει ἐννοεῖν οὐχὶ ὡς ἀποτελούσας σειρὰν ὑψηλῶν καὶ πλατέων παραθύρων, ὡς τὰς παρὰ τῇ νεωτέρᾳ ἀρχιτεκτονικῇ, ἐνθα εἰσὶν ἀναγκαϊόταται, ἵνα παρέχωσι φῶς ταῖς ἐπαλλήλως κειμέναις ὀροφαῖς τῆς οἰκίας· διότι ἐν ἐλλείψει τοιούτων πολυωρόφων οἰκιῶν συνήθως αἱ οἰκίαι, ὡς καὶ οἱ ναοί, ἐφωτίζοντο τὸ μὲν ἀνωθεν, τὸ δὲ ἐκ τῶν πρὸς τὴν αὐλὴν θυρῶν. Τοιαῦται θυρίδες ἦσαν κατ' ἐξοχὴν

εὐχρηστοὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ ἢ ἐν τῇ δευτέρᾳ ὀροφῇ, ἐνθα ὑπῆρχε τοιαύτη, βλέπουσαι πρὸς τὴν ὁδόν, καὶ ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν μαρτυρεῖται τὸ μὲν ὑπὸ μερικῶν χωρίων, ὡς παρ' Ἀριστοφάνει, ἐνθα αἱ γυναῖκες εἰσάγονται ἐρωτῶσαι, διὰ τί οἱ ἄνδρες παρατηροῦσιν αὐτάς ἐκ τῆς θυρίδος παρακύπτουσας, ἐὰν πραγματικῶς ἦσαν τὸ κακόν, ὡς ἔφεγον αὐτάς· «ἐὰν ἐκ θυρίδος παρακύπτωμεν, ζητεῖ ὁ ἀνὴρ τὸ κακὸν θεᾶσθαι· κὰν αἰσχυνηθεῖς ἀναχωρήσῃ, πολὺ μᾶλλον πᾶς ἐπιθυμεῖ αὐτὴς παρακύψαν ἰδεῖν τὸ κακόν»· — τὸ δὲ καὶ ἐν γένει ὑπὸ τοῦ Οὐῖτρουβίου, λέγοντος περὶ τῶν ἐν τῇ κωμωδίᾳ σκηναῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν ὅτι αὐταὶ ἔχουσι πρόσοψιν διατεθειμένην μετὰ θυρίδων κατὰ μίμησιν τῶν κοινῶν καὶ συνηθῶν οἰκιῶν. Καὶ ἐν διαφόροις δὲ ἔργοις τῆς τέχνης παρίστανται γυναῖκες ἀπὸ τῶν θυρίδων καθορῶσαι. Ἄλλως αἱ θυρίδες αὐταὶ, ὡς μὴ δυνάμεναι κλείεσθαι διὰ τινος διαφανοῦς ὕλης, ὡς διὰ τῆς μετὰ ταῦτα εὐχρήστου ὕλου, ἐκλείοντο ἐν κακοκαιρίᾳ, καὶ τότε ἦν ἀπαραίτητος ὁ ἐκ τῆς αὐλῆς διὰ τῶν θυρῶν ἢ ἐκ τῆς στέγης φωτισμός. Ἄλλὰ τοιαῦτα ὑπερῶα ἦσαν οὐχὶ πρὸς διατριβὴν μόνων τῶν γυναικῶν προσδιωρισμένα, ἀλλ', ὡς προεῖρήθη, εὐρίσκονται ἀναμφιβόλως καὶ ἐκμισθούμενα ἢ ἐνοικιαζόμενα, καὶ ἄλλως δὲ μετὰ τῆς ὁδοῦ κατ' εὐθείαν συγκοινωνοῦντα. Τοιαῦτα ὑπερῶα ἢ διήρη φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον οὐχὶ πανταχοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐνθα ὑπῆρχε τοιοῦτο, βεβαίως σπανίως ἐξετείνετο ἢ ἀνωτέρα οἰκοδομὴ ἐπὶ ὅλου τοῦ διαστήματος τοῦ ὑπὸ τῆς προσγείου οἰκοδομῆς κατεχομένου, μάλιστα ὡσάκις τοῦτο εἶχεν ἀρκετὴν ἔκτασιν. Συνηθέστατα μὲν ἦσαν ἐκεῖ τὰ οἰκήματα τῶν δούλων, ὡς βλέπομεν παρὰ Δημοσθένει τὰς δούλας κεκλεισμένας ἐν τῷ πύργῳ, ὃ ἐστὶν ἐν οἰκοδομῇ ὑψηλοτέρᾳ τοῦ προσγείου καὶ ὑπὲρ τὴν λοιπὴν οἰκίαν ἐξεχούση, καὶ οὕτω διαφευγούσας τοὺς καταδιωγμοὺς τῶν ληστῶν. Ἐνίοτε εἰς τοιαῦτα ἐν τῷ ὑπερώῳ οἰκήματα ἀνέφερον ἢ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ κλίμαξ, ὡς καὶ ἐν ταῖς ῥωμαϊκαῖς οἰκίαις ἐγένετο τοῦτο, καὶ ἴσως οὕτως ἐννοητέον τοὺς ἀναβαθμούς, οὓς ἀνωτέρω εἶδομεν ὅτι ὁ Ἰππίας κατέστησεν ὑποτελεῖς φόρου, ὡς καὶ ἄλλας ὑπερβάσεις τοῦ ὀρίου τῆς οἰκίας· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπερῶα οὐχὶ σπανίως φαίνεται ὅτι ὑπερεῖχον πέραν τοῦ οἰκοπέδου ἐν εἴδει ἐξωστῶν δι-

ὅτι καὶ τούτοις τοῖς ὑπερέχουσι τῶν ὑπερώων ἐπέβαλε φόρον ὁ Ἰππίας. Περὶ τοιούτων ὑπερώων καὶ ἐξωστῶν σημειοῖ ὁ Πολυδεύκης· «εἶτα ὑπερῶα οἰκήματα, τὰ δ' αὐτὰ καὶ διήρη· αἱ δὲ προβολαὶ τῶν ὑπερώων οἰκημάτων αἱ ὑπὲρ τοὺς κάτω τοίχους προὔχουσαι γεισιποδίσματα καὶ τὰ φέροντα αὐτὰς ξύλα γεισιπόδες.» Ὅτι ταῦτα τὰ ὑπερῶα καὶ ἐξεμισθοῦντο ἐνίοτε ἢ καὶ διετίθεντο εἰς κατάλυσιν ξένων βλέπομεν καὶ ἀλλαχόθεν καὶ ἐκ τοῦ Ἀντιφῶντος, ἐνθα λέγεται· «ὑπερῶόν τι ἦν τῆς ἡμετέρας οἰκίας, ὃ εἶχε Φιλόνεως, ὁπότε ἔν ἄστει διατρίβοι, ἀνὴρ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος τῷ ἡμετέρῳ πατρί». Ἀλλὰ πρὸς διαμονὴν τῶν ξένων ὑπῆρχον ἐν μείζοσιν οἰκίαις καὶ ἰδιαίτεραι οἰκήσεις, κεχωρισμέναι ἀπὸ τῆς κυρίως οἰκίας καὶ ὀνομαζόμεναι ξενῶνες (hospitalia). ἄλλως δὲ ἡ ἰδέα τῆς ξενίας ἦν τοσοῦτον ἐντετυπωμένη τῷ ἑλληνικῷ χαρακτῆρι καὶ ἐν προγενεστέροις χρόνοις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν καὶ μετὰ ταῦτα, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ οὐσιωδέστατη ἀνάγκη τοῦ Ἑλληνοσ, ἡ γενέθλιος ἐστία καὶ ἡ καθ' ἡμέραν στέγη αὐτοῦ, τοῦτο πρὸ πάντων τὸ τῆς φιλανθρωπικοῦ ξενίας ὄνομα διετήρησεν ἐν τῷ ὄχλῳ, ἐπικρατήσαν τῆς λέξεως οἶκος, καὶ γενικῶς ὀσπίτιον (hospitium) ὡς ξενῶν ὀνομάσθη οὗτος. Διὸ οὐχὶ ὀρθῶς ἔχουσι τὰ παρὰ Πολυδεύκει· «καὶ ξενῶν, ὃ παρὰ τοῖς νεωτέροις νοσοκομεῖον καλεῖται»· ταῦτα ἠδύναντο μᾶλλον ἀρμόζειν τοῖς ξένοις hospitium, hospice καὶ hospital, ἢ τοῖς ἑλληνικοῖς ξενῶσι. Περὶ τῆς διαθέσεως τούτων τῶν ξενῶνων λέγει ὁ Οὐϊτρούβιος· «πρὸς τούτοις δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ διατίθενται οἰκίσκοι, ἔχοντες ἰδιαίτερας πύλας, ἐστιατήρια καὶ κοιτῶνας εὐθέτους, ὅπως οἱ προσερχόμενοι ξένοι ἐστιᾶνται οὐχὶ ἐν τοῖς περιστευλίαις, ἀλλ' ἐν τούτοις τοῖς ξενῶσιν». Ὅτι τοιοῦτοι ξενῶνες ὑπῆρχον ἐν μεγάλοις οἴκοις δεικνύει ὁ ξενῶν τῆς τραγικῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου, εἰ καὶ ἄλλως καὶ ἐν τοιούτοις διετίθεντο πολλάκις πρὸς τοῦτο καὶ οἰκήματα ὠρισμένα πρὸς διαφόρους τῆς οἰκονομίας σκοπούς, ὡς παρὰ τῷ φιλοξένῳ Καλλίᾳ τοῦ Πλάτωνος ὁ Πρόδικος ὁ Κεῖος ἀναφέρεται, ὅτι ἐξενίζετο ἐν οἰκήματί τι, ὃ προτοῦ μὲν ὡς ταμειῶ ἐχρήτη Ἰππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν καταλυόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις

κατάλυσιν πεποίηκεν. Μόνον δὲ ἐξ ἐσφαλμένης γραφῆς καὶ ἑρμηνείας τοῦ Οὐέτρουβίου ἐξήγαγόν τινες ὅτι ὑπῆρχον καὶ μέσσαυλοι ἤτοι μεσολαβοῦσαι αὐλαὶ καὶ στοαὶ μεταξὺ τούτων τῶν ξενώνων καὶ τῆς κυρίας οἰκοδομῆς. Τὸ περὶ θυρίδων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς οἰκίαις παρατηρηθὲν ἰσχύει καὶ περὶ τῶν καπνοδοχῶν ἢ καπνοδοκῶν τοιαῦτα κάπναι ἀναφέρονται ἐκεῖ, ὅπου καίεται πῦρ ἐν ἐστία, καὶ ἐπομένως ἢ ἐν τῷ μαγειρείῳ, ὅπερ, εὐρισκόμενον ἐν τῇ γυναικωνίτιδι, ἐκαλεῖτο ἀττικῶς ὀπτανεῖον ἢ ὀπτάνιον, ἢ ἐν τῷ θαλάμῳ, ἔνθα ἦν ὁ βωμὸς τῆς Ἑστίας κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦττον ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας, καὶ οὐδὲν τεκμηριοῖ περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης κάπνης καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δωματίοις. Ἄλλως ἐν τῷ θαλάμῳ, ἔνθα ἦν ἡ ἐστία, φαίνεται ὅτι ἀπλῆ τις ὀπή κατὰ τὸ μέσον τῆς ὀροφῆς ἐχρησίμευε πρὸς διέξοδον τοῦ καπνοῦ, ἀφ' οὗ ἐν τινι διηγῆται τοῦ Ἡροδότου μνημονεύεται ὁ ἥλιος ἀκωλύτως εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιον δι' αὐτῆς καὶ ὁ Εὐστάθιος ἀναφέρει ἑρμηνείαν τινά, καθ' ἣν τὸ διέπτατο ἀν' ὅπαια ἐσήμαινε ἀνά τὴν ὀπήν τὴν ἐν μέσῳ τῆς ὀροφῆς, ἣν καὶ κάπνην καὶ καπνοδόκην ἐκάλουν. Ἄλλως τε καὶ ἡ θέρμανσις τῶν ἑλληνικῶν οἰκιῶν ἦν ἀτελής, διότι ἡ ἀνάγκη αὐτῆς ὡς ἐν μεσημβρινῷ κλίματι ἦν οὐχὶ τόσοσ ἐπαισθητὴ ὅπου δὲ συνέβαινε τοιαύτη, ἐγίνετο οὐχὶ διὰ θερμαστρῶν, οἳ αἱ παρά τοῖς νεωτέροις, οὐδὲ διὰ σωλήνων, οἷους εὐρίσκομεν ἀναφερομένους πρῶτον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατόρων, ἀλλ' ἐπὶ μικρῶν μετακινήτων ἐστιῶν ἢ πυραύνων, καὶ τοιαῦτα ἀναφέρονται ὑπάρχοντα ἐν τοῖς διαφόροις δωματίοις τῆς οἰκίας. Ταῦτα τὰ καὶ παρ' ἡμῖν εὐχρηστα πύραυνα ἦσαν ἢ καθ' αὐτὸ ἐσχάροι (ὡς καὶ ἐκαλοῦντο ἄλλως ἐσχάροι, ἐσχαρίδες, ἀνθράκια· «πύραυνοι, ἀγγεῖα, οἷς τοὺς ἐμπύρους ἀνθρακας κομίζουσιν, ἐσχαρίδας καλοῦσιν»· «καὶ μὴν ἐσχάραν εἶποις ἀν τὸ ἀνθράκιον τοῦτο καὶ ἐσχάριον, Ἄριστοφάνους ἐν Ταγηνισταῖς εἰπόντος ἐσχάρια καὶ που καὶ ἐσχαρίδα». Πολυδ.), — ἢ κινηταὶ θερμάστραι, θερμαινόμεναι καὶ αὐταὶ δι' ἀνθράκων, αἵτινες, ὡς σκεῦη πρὸ πάντων μαγειρικά, φέρουσι τὰ αὐτὰ ὀνόματα, ἄτινα καὶ αἱ κάμινοι τῶν ἀνθρακέων ἢ μαριλευτῶν, βαῦνοι, κάμινοι, πνιγεῖς. Ἡ τοιαύτη στοιχειώδης βεβαίως θέρμανσις ἦν πολ-

λάκις ἀνεπαρκῆς, ὡς δεικνύει ἡμῖν τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὃς ἐν χειμῶνι καὶ ψύχει ἐστιώμενος ὑπὸ τινος τῶν φίλων, εἰσενεγκόντος εἰς τὸ δωμάτιον ἐσχάραν μικράν καὶ πῦρ ὀλίγον, ἐκέλευεν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν ἢ ξύλα ἢ λιβανωτόν. Τακτικώτεραι δὲ κηπνοδόκαι ἦσαν ἀναγκαῖαι καὶ φαίνονται ὅτι ὑπῆρχον ἐν οἰκίαις ἐχούσαις καὶ δευτέραν ὀροφὴν ἢ ὑπερῶον.

§ 9. Πρὸς ἐναποταμίευσιν δὲ τῶν τροφίμων καὶ ἄλλων χρεωδῶν τοῦ οἴκου ἀναφέρονται ἡμῖν προσδιωρισμένοι διάφοροι θέσεις ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς οἰκίαις· κατάλληλον θέσιν αὐτῶν κατὰ τὴν διάφορον φύσιν τῶν φυλαττομένων χρεωδῶν τοῦ οἴκου ὑποδεικνύει ἡμῖν ὁ Ξενοφῶν, ἐνθα λέγει, ὅτι «ὁ μὲν θάλαμος ἐν ὀχυρῶ ὦν τὰ πλείστου ἀξία καὶ στρώματα καὶ σκεύη παρεκάλει, τὰ δὲ ξηρὰ τῶν στεγῶν τῶν σῖτον, τὰ δὲ ψυχρινὰ τὸν οἶνον, τὰ δὲ φανὰ, ὅσα φάους δεόμενα ἔργα τε καὶ σκεύη ἐστίν». Ἀλλὰ μία τούτων τῶν θέσεων ἐθεωρεῖτο κατ' ἐξοχὴν ὡς ἀποθήκη τῶν σίτων καὶ οἴνων καὶ ἄλλων τροφίμων, καὶ ἐκαλεῖτο ταμεῖον, καὶ τὴν ἐπὶ τούτου ἐπίβλεψιν εἶχεν ἢ σωφρονεστέρα καὶ ἐγκρατεστέρα τῶν θεραπεινίδων, ἢ ταμία. Ἐσφαλμένως δ' ἐγένετο ὑπὸ τινων διακρίσις δύο σημασιῶν τῆς λέξεως, ὡς ταμεῖου κατὰ τὰς ἡμετέρας ιδέας, ἢτοι θησαυροῦ (*aerarium*), καὶ ὡς ἀποθήκης τροφίμων (*cella penaria*), ἢτοι τοῦ παρ' ἡμῖν λατινίζοντος κελλαρίου, ὅπερ ἄλλως εὐρίσκετο ἐν τῇ γυναικωνίτιδι. Τοιαῦται ἀποθήκαι σπανιότατα εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν στέγην, ἧς ἢ ἐπίπεδος καὶ ὀμαλὴ κατασκευὴ προδήλως ἀπαγορεύει ἡμῖν τὴν παραδοχὴν ἀνωγείων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς οἰκίαις· ἀλλ' αἱ στέγαι, ἐν ᾗ ἦσαν ὀμαλαὶ οὕτως, ὥστε ἠδύναντο περιπατεῖν ἐπ' αὐτῶν καὶ ποιεῖν τὸν Ἀδωνιασμόν, ἦσαν ἐνίοτε καὶ ὑψηλαί· καὶ τὸ ὑπὸ τὴν στέγην τριγωνικὸν ἐνώπιον τὸ καλούμενον ἀέτωμα καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ναῶν ἀναφέρεται ὡς εὐρισκόμενον καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις πρὸς τὴν ὁδὸν τετραμμένον· «οἴκου δὲ ἀέτωμα τὸ ὑψηλότετον μέρος· οὕτω γὰρ ὀνομάσει τις τὰς εἰς ὕψος τριγωνοειδεῖς ἀνατάσεις τῆς ὀροφῆς· εἰ μὲν γὰρ ἠλιαστήριον (τὸ παρ' ἡμῖν ἠλιακόν) ποιήσει τις ἀντὶ κεράμου, ποιήσει τὴν ὀροφὴν ἐνεπίπεδον... κέραμον δ' ἐπιτιθεὶς εὐαπόρρυτον αὐτῇ τὸ ὕδωρ τὸ ἔμβριον εἶναι